

BOJAN KNIFIC: »Ko v nošo se odenem ...«: vprašanje pripadnostnega kostumiranja s posebnim pogledom na kostumiranje narodno-zabavnih ansamblov; Slovensko etnološko društvo (Knjižnica Glasnika

Slovenskega etnološkega društva; 41), Ljubljana 2008, 188 str.

Delo z naslovom »Ko v nošo se odenem ...«: vprašanje pripadnostnega kostumiranja s posebnim pogledom na kostumiranje narodno-zabavnih ansamblov avtorja Bojana Knifica je izšlo kot 41. knjiga v zbirki Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva. Knjiga je nastala na podlagi seminarske naloge Vprašanje narodne noše na Slovenskem 1 in 2 ter diplomske naloge Kostumiranje narodno-zabavnih ansamblov, ki ju je avtor napisal med študijem na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Tematika oblačilne kulture je precej kompleksna, zato se je avtor osredotočil izključno na zgodovino in razvoj pripadnostnega kostumiranja in na kostumiranje narodno-zabavnih ansamblov, ki se je razvilo prav na podlagi pripadnostnega kostumiranja.

V prvem delu se avtor osredotoči na terminologijo in terminološke dileme ter vpeleje nov termin pripadnostni kostum, ki naj bi bil ustreznejša zamenjava za do sedaj uporabljan termin narodna noša oziroma tako imenovana narodna noša, saj, kot piše avtor, uporaba tega izraza ni primerna »za označevanje oblačilnega videza tistih ljudi, ki s svojo (pre)obleko želijo izpostavljati

prostorsko (regionalno ali ožjelokalno) identiteto oziroma s svojo (pre)obleko izpostavljajo pripadnost družbenim skupinam, ki jih ne moremo označiti kot narod«. Zato izraz pripadnostni kostum opredeli kot kostum, ki se zgleduje po preteklih oblačilnih oblikah in s katerim nosilci izražajo pripadnost »drugim predstavnim skupnostim, katerih pripadnost ne označuje uniforma in so povezane z etnično ali s prostorsko identifikacijo«. Kot nasprotje izrazu pripadnostni kostum avtor vpelje izraz pripadnostno oblačenje, ki pa naj bi označeval oblačenje uniform in oblek drugih vrst, s katerimi nosilci teh oblek izkazujejo pripadnost določeni organizaciji (poklicu, vojski, društvu, itd.). Avtor podrobneje opredeli tudi izraz folklorni kostum, ki ga je vpeljal leta 2001 in se je od tedaj v folklorni dejavnosti že dobro prijel. V nadaljevanju avtor piše tudi o kostumiranju in identitetah, pri čemer ugotavlja, da oblačilni videz, pa naj bo vsakdanji ali praznji, lahko razumemo kot nekaj, s čimer posameznik javno signalizira svoj družbeni položaj oziroma vlogo, ki jo tisti trenutek igra. Pri kostumiranju pa posameznik, ki obleče pripadnostni kostum, z družbeno prepoznanimi simboli izraža pripadnost določeni skupini, pa naj bo to nacionalna, etnična ali kaka druga. In prav to je primarna vloga pripadnostnega kostuma, s po potrebi oplešanimi sestavinami iz dediščine oblačilnega videza skonstruirati podobo, ki je drugačna od drugih nacionalnih skupin, in s tem jasno manifestirati svojo lastno nacijo.

V osrednjem delu knjige avtor opiše bogato zgodovino narodnih noš oziroma pripadnostnih kostumov, ki se je na Slovenskem začela že sredi 19. stoletja. Takrat se je zaradi idej, da kmečko prebivalstvo, ki je bilo takrat v večini, tvori jedro slovenstva, povečalo zanimanje za slovenskega kmeta. Narodnim buditeljem se je kmečki oblačilni videz iz srede 19. stoletja zdel primeren za izkazovanje pripadnosti matičnemu narodu in tako so praznji oblačilni videz gorenjskega kmeta pod vplivom sodobne oblačilne mode, zaradi spremenjenih ži-

vljenjskih okoliščin, izkazovanja prestiža, tudi zaradi nepoznavanja oblačilnega videza tedanjega časa, preoblikovali v kostum, ki je odgovarjal meščanskemu načinu življenja in predvsem manifestiranju slovenstva na raznih prireditvah. Od takrat do danes sta se razvila dva različna tipa ženskih pripadnostnih kostumov. Prvega bolje poznamo pod imenom »gorenjska narodna noša« ali »slovenska narodna noša« in ga sestavlja krilo z modrcem, svilen ovratna ruta, črn predpasnik, beli rokavci ter avba ali zavijača. Špenzer, kočamajka ali bluza, krilo na glavi pa peča iz tila, zavezana v petelinčkovim vezavi, vse to pa opredeljuje tako imenovano »črna noša«, ki predstavlja drugi tip razvoja. Ob obeh temeljnih oblikah pa so obstajale tudi vmesne različice ter oblika, ki se je skoraj povsem oddaljila od obeh tipov, ki sta nastala na podlagi bolj ali manj vestne interpretacije oblačilnega videza iz srede 19. stoletja, in to je »slovenska dečva«. Moda, ki je bila popularna predvsem v dvajsetih letih 20. stoletja in se je zgledovala po avstrijskih »dirndlih«, hkrati pa posnemala motive iz slovenske oblačilne dediščine in jih aplicirala na sodobne kroje za sodobne potrebe. Zadnji del knjige je posvečen narodno-zabavnim ansambлом in njihovim kostumskim podobam. Avtor ugotavlja, da je Ansambel bratov Avsenik sodil med »najpomembnejše akterje ustvarjanja pripadnostnega kostumiranja pri narodno-zabavnih ansamblih, ki so za svoj namen izrabljali oblačilne oblike, sprejete za oblačilno dediščino«. Ansambli celo povezujejo kostumiranje z zvrstjo glasbe, ki jo igrajo. Tako pogosto oblečejo pripadnostni kostum ob igranju narodno-zabavne glasbe in na nastopih v tujini, seveda z namenom jasnega izražanja slovenstva. Ob igranju zabavne glasbe pa se pogosto oblečejo v kostume, krojene po sodobni oblačilni modi. Avtor je v tem sklopu tudi skrbno analiziral slikovno gradivo, objavljeno v določenih publikacijah, na koncu pa je na podlagi ugotovitev podal priporočila in nasvete za oblikovanje kostumske podobe narodno-zabavnih ansamblov.

* Katarina Šrmpf, absolventka na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 3250 Rogaška Slatina, Izletniška ulica 6, E-naslov: katarinasrmpf@gmail.com

Knjiga Bojana Knifica ima velik pomen tako za strokovno kot laično javnost, saj avtor na enem mestu opredeli pojme, ki so nepogrešljivo povezani s preučevanjem oblačilne kulture, ter piše o tematiki, ki je

med laično javnostjo pogosto napačno razumljena in interpretirana, kar ustvarja še dodatne stereotype. Glede na to da je avtor med ljudmi, ki se ukvarjajo s folklorno dejavnostjo, precej znan, bo, upam, njegovo

knjigo prebralo več ljudi, kot bi jo sicer, to pa bo pripomoglo k boljšemu razumevanju kdaj, kako in zakaj se ljudje oblačijo v pripadnostne kostume.

VIGENJC, Glasilo Kovaškega muzeja v Kropi. 20. stoletje: zapisi o lovu, življenju in ljudeh v Lipniški dolini (ur. Kaja Beton); Muzeji radovljiske občine (leto VIII), Kropa 2008, 119 str.

Kovaški muzej Kropa, ki v okviru javne službe zbira, dokumentira, preučuje in predstavlja kulturno dediščino Kroe, Kamne Gorice in drugih krajev med Savo in Jelovico v občini Radovljica, že osem let izdaja svoje glasilo, ki so ga poimenovali *Vigenjc*. Osmo številka z letnico 2008 je po besedah direktorice Muzejev radovljiske občine Verene Štekar-Vidic namenjena predvsem življenju in ljudem v teh krajih, za razloček od dosedanjih glasil, kjer je bilo objavljenih več člankov različnih avtorjev, pa je zadnji *Vigenjc*, ki ga je uredila kustodinja Kovaškega muzeja Kropa Kaja Beton, zasnovan v dveh sklopih.

Prvi del zbornika je v celoti posvečen lovu in lovcev v Lipniški dolini ter Lovski družini Kropa, obsežen prispevek, ki je nastal ob 100-letnici ustanovitve Slovenskega lovskega kluba in 60-letnici Lovske družine Kropa, pa je pripravil dolgoletni lovec

in aktivni član Lovske družine Kropa ter njen dolgoletni predsednik Rok Gašperšič. V prispevku O loviščih, lovu in lovcih pod Jelovico Gašperšič temeljito raziše problematiko lovstva na ozemlju nekdanjih občin Ovsiše, Kropa in Kamna Gorica. Prvo združenje lovcev na tem območju je nastalo ob koncu leta 1945 pod imenom Lovsko združenje Srednja Dobrava. Naslednjega leta se je preoblikovalo v Lovsko družino Srednja Dobrava, leta 1949 pa v Lovsko družino Kropa, ki deluje še danes. Avtor prispevka, ki je zgodovino Lovske družine Kropa doslej obdelal že dvakrat – ob 30- in 50-letnici delovanja – je podatke za tokratni pregled črpal iz dokumentov Arhiva RS za Radovljiški okraj in Srez Jesenice od leta 1889 in zapisnikov sej občinskih odborov Občine Kropa iz obdobja med letoma 1904 in 1941, ki jih hranijo v Kovaškem muzeju v Kropi. Kot zelo dragocen in bogat vir vseh raziskav o lovu so se tudi v tem primeru izkazali strokovni in podatkovni zapisi ter pripovedi v slovenski lovski reviji *Lovec*, ki nepretrgoma mesečno izhaja že od leta 1910. Pomembne podatke je avtor črpal tudi iz številnih zapisov lovcev iz Kroe, Kamne Gorice in okolice. O svojih lovskih dogodivščinah in razmišljanjih so veliko pisali predvsem brata Ivan in Lenart Zupan, Mirko Šušteršič, brata Vladimir in Anton Kapus, učitelj Fran Rojina in drugi. Svoj pregled zgodovine lovstva Rok Šušteršič začne s splošno zgodovino lovstva na Kranjskem in z ustanavljanjem občinskih lovišč v drugi polovici 19. stoletja, glavni poudarek pa nameni Lipniški dolini in organiziranemu lovstvu vse do leta 2007. Opisuje delo in naloge lovcev, gradnjo lovske koče in lovskega doma, opiše meje lovišča in posamezne revirje, predstavi živalski svet tega ob-

močja in lovce, ki so v njegovi zgodovini pustili največji pečat.

Posebno zanimiva in skrbno zbrana je kronologija delovanja Lovske družine Kropa od ustanovitve pa vse do leta 2007; avtor je strnil glavno dogajanje za vsako leto posebej. Med prilogami prispevka je tudi seznam njenih članov med letoma 1946 in 2007, seznam prejemnikov odlikovanj Lovske zveze Slovenije in Zveze lovskih družin Gorenjske ter seznam odstrela živali v obdobju od leta 1957. Za etnološke pa je še posebno zanimiva bogata slikovna priloga O loviščih, lovu in lovcih pod Jelovico s starimi dokumenti in fotografijami lovcev in lovskih opravil, s katerih so razvidne tudi lovska noša in nekatere lovske šege.

Drugi del tokratnega *Vigenjca* je po besedah urednice Kaje Beton namenjen ljudem in njihovim zgodbam. »Življenjske zgodbe in spomini sami sicer ne sodijo med strokovne članke, katerim je *Vigenjc* po navadi pretežno namenjen, so pa oboji lahko podlaga zanje. Spomini na prvo polovico 20. stoletja se z vsakim letom zdijo bolj oddaljeni in težje dostopni. Čeprav se morda zdijo nepomembne in bežne, so zgodbe iz vsakdanjega življenja in spomini posameznikov vir, ki ga etnologi že nekaj časa s pridom uporabljajo« (Beton 2008: 5). Svoje spomine z bralci delita 83-letni Valentin Šparovec, rojen v Kamni Gorici, ki opisuje domačo vas, povezanost vaščanov z vodo, očetovo kovaško delavnico, šolo, svoje prvo kolo, nabiranje borovnic, lovljenje ptičev in številne druge spomine, ter upokojena učiteljica Mira Hiršel, rojena Bertancelj, ki je svoje spomine strnila v zapisu Naše poti po Kamni Gorici. Oba sta za objavo prispevala tudi številne fotografije in nekaj dokumentov iz opisanega časa. Zapis o življenju in ljudeh v Lipniški do-

* Jasna Paladin, univ. dipl. etnol. in kult. antrop., samostojna novinarka. 1240 Kamnik, Glavni trg 8, jasna.paladin@siol.net.